

Revisionsrapport

Granskning av årsredovisning 2017

Solna stad

Sofia Nylund
*Certifierad kommunal
revisor*

Anders Rabb
*Auktoriserad revisor
Certifierad kommunal
revisor*

Simon Löwenthal
Revisionskonsult

Sophie Karlsson
Revisionskonsult

Mars 2018

Innehåll

1.	Sammanfattning	2
2.	Inledning	3
2.1.	Syfte och revisionsfrågor	3
2.2.	Revisionskriterier	4
3.	Granskningsresultat	5
3.1.	Verksamhetens utfall, finansiering och ekonomiska ställning	5
3.1.1.	Iakttagelser	5
3.1.2.	Revisionell bedömning	9
3.2.	God ekonomisk hushållning	9
3.2.1.	Iakttagelser	9
3.2.2.	Revisionell bedömning	10
3.3.	Rättvisande räkenskaper	10
3.3.1.	Iakttagelser	10
3.3.2.	Revisionell bedömning	16

1. Sammanfattning

PwC har på uppdrag av kommunens förtroendevalda revisorer granskat kommunens årsredovisning för 2017. Uppdraget är en obligatorisk del av revisionsplanen för år 2017.

Syftet med granskningen är att ge kommunens revisorer ett underlag för sin bedömning av om årsredovisningen är upprättad i enlighet med lagens krav och god redovisningssed samt om resultatet är förenligt med de mål fullmäktige beslutat. Med utgångspunkt från ställda revisionsfrågor lämnas följande sammanfattande revisionella bedömning:

- Lämnar årsredovisningen upplysning om verksamhetens utfall, verksamhetens finansiering och ekonomiska ställning?

Vi bedömer att årsredovisningen allt väsentligt redogör för utfallet av verksamheten, verksamhetens finansiering och den ekonomiska ställningen. Årets balanskravresultat, tillika årets resultat, uppgår till -371,3 mnkr. Motsvarande framgår även av årsredovisningen. Staden väljer konsekvent i årsredovisningen att hänvisa till *Årets balanskravsresultat och synnerliga skäl*, vilket uppgår till 310,9 mnkr. Detta är det resultatmått som staden styr på.

Vi anser att de synnerliga skäl som anförs är rimliga och därmed finns inget behov av att reglera årets negativa resultat.

Vi bedömer att förvaltningsberättelsen innehåller den information som ska ingå enligt lag om kommunal redovisning och god redovisningssed.

- Är årsredovisningens resultat förenligt med de mål fullmäktige beslutat avseende god ekonomisk hushållning?

Vi bedömer att årets resultat är förenligt med fullmäktiges mål för god ekonomisk hushållning i det finansiella perspektivet. De finansiella målen för 2017 är uppfyllda.

Vi bedömer, utifrån årsredovisningens återrapportering, att verksamhetens utfall är förenligt med fullmäktiges övergripande mål för verksamheten. De övergripande verksamhetsmässiga målen för 2017 är uppfyllda.

- Är räkenskaperna i allt väsentligt rättvisande?

Vi bedömer att räkenskaperna i allt väsentligt är rättvisande. De fel som noterats bedöms inte som materiella och påverkar därför inte vår bedömning av räkenskaperna för år 2017.

Årsredovisningen är i huvudsak upprättad enligt god redovisningssed.

2. Inledning

I lag om kommunal redovisning regleras externredovisningen för kommuner och lands-ting. I lagen finns bestämmelser om årsredovisningen. Vidare regleras den kommunala redovisningen av uttalanden från Rådet för kommunal redovisning och i tillämpliga delar av Redovisningsrådet och Bokföringsnämndens normering.

Revisionsobjekt är styrelsen som enligt kommunallagen är ansvarig för årsredovisningens upprättande.

2.1. Syfte och revisionsfrågor

Revisorerna har bl. a. till uppgift att pröva om räkenskaperna är rättvisande. Inom ramen för denna uppgift bedöms om årsredovisningen är upprättad i enlighet med lag om kommunal redovisning (kap 3 – 8). Vidare ska revisorerna enligt kommunallagen (9:9 a) avge en skriftlig bedömning av om resultatet enligt årsredovisningen är förenligt med de mål fullmäktige beslutat om. Bedömningen ska biläggas årsbokslutet. Detta sker inom ramen för upprättandet av revisionsberättelsen.

Granskningen, som sker utifrån ett väsentlighets- och riskperspektiv, ska besvara följande revisionsfrågor:

- Lämnar årsredovisningen upplysning om verksamhetens utfall, verksamhetens finansiering och ekonomiska ställning?
- Är årsredovisningens resultat förenligt med de mål fullmäktige beslutat avseende god ekonomisk hushållning?
- Är räkenskaperna i allt väsentligt rättvisande?

Granskningen av årsredovisningen omfattar:

- förvaltningsberättelse (inkl. drift- och investeringsredovisning)
- resultaträkning
- kassaflödesanalys
- balansräkning
- sammanställd redovisning

Bilagor och specifikationer till årsredovisningens olika delar har granskats.

Vi har även bedömt kommunens ekonomiska ställning och utveckling, efterlevnaden av balanskravet och om resultatet i årsredovisningen är förenligt med de mål för god ekonomisk hushållning som fullmäktige beslutat om. Granskning av resultatsammanställning för VA-verksamheten och renhållningsverksamheten omfattas inte av denna granskning.

Nämndernas redovisning av sitt uppdrag har inte granskats inom ramen för årsredovisningen utan ingår istället i granskningen av den övergripande ansvarsutövningen.

Granskningen har utförts enligt god revisionsledning för kommuner och landsting. Det innebär att granskningen planerats och genomförts ur ett väsentlighets- och riskperspektiv för att i rimlig grad kunna bedöma om årsredovisningen i allt väsentligt ger en rättvisande bild. Med rättvisande bild menas att årsredovisningen inte innehåller fel som påverkar resultat och ställning eller tilläggsupplysningar på ett sätt som kan leda till ett felaktigt beslutsfattande. Granskningen omfattar därför att bedöma ett urval av underlagen för den information som ingår i årsredovisningen. Då vår granskning av den anledningen inte varit fullständig utesluter den inte att andra än här framförda brister kan förekomma. Vårt uppdrag omfattar inte en granskning och prövning om den interna kontrollen som görs inom nämnderna är tillräcklig.

Granskningen har introducerats genom kontakter och samplanering med kommunens/landstingets ekonomikontor. Granskningen har utförts enligt god revisionsledning med utgångspunkt i SKYREV:s utkast "Vägledning för redovisningsrevision i kommuner och landsting". Vägledningen baseras på ISA (International Standards on Auditing). Som framgår av vägledningen kan implementeringen ske successivt varför tillämpliga ISA helt eller delvis har följts beroende på om vägledningen har beaktats i årets revisionsplan. Granskningen har skett genom intervjuer, dokumentgranskning, granskning av räkenskapsmaterial och i förekommande fall registeranalys.

Vår granskning och våra synpunkter baseras på det utkast till årsredovisning som behandlas på kommunstyrelsen 2018-03-26.

Rapportens innehåll har sakgranskats av ekonomichef och redovisningschef.

2.2. Revisionskriterier

Granskningen av årsredovisningen innebär en bedömning av om rapporten följer:

- Kommunallagen (KL)
- Lag om kommunal redovisning (KRL)
- Rekommendationer från Rådet för kommunal redovisning (RKR)
- Fullmäktiges beslutade mål om god ekonomisk hushållning

3. Granskningsresultat

3.1. Verksamhetens utfall, finansiering och ekonomiska ställning

3.1.1. Iakttagelser

Utveckling av kommunens verksamhet

I förvaltningsberättelsen redovisas väsentliga händelser som inträffat under räkenskapsåret under rubriken "Viktiga händelser". Upplysningar lämnas om att Solna Stad och Stockholms läns landsting har träffat en överenskommelse rörande om utbyggnad av en ny tunnelbanestation i Hagalund i samband med den gula tunnelbanelinjen. Det framgår även bland annat att kommunstyrelsen i januari 2017 beslutade bygga totalt 120 nya lägenheter för att klara bostadsförsörjningen, att beslut har fattats om exploateringsavtal för en ny bussdepå vid Tomtebodas terminalanläggning samt att en översyn av antal valdistrikt genomförts. Det konstateras att Solna stad i valet 2018 kommer bestå av en valkrets, istället för två som vid 2014 års val.

Av årsredovisningen framgår i tillräcklig omfattning den förväntade utvecklingen inom olika verksamheter. Framförallt ses utmaningar kring Solnas starka tillväxt, vilket ställer krav på både bostadsbygge och fortsatt utveckling av infrastruktur samt kommunal service. Ytterligare en utmaning blir i anslutning till detta att balansera de långsiktiga investeringsbehoven mot dem i den löpande verksamheten. Även om diskussion i årsredovisningen förs kring hur mycket av investeringsbehovet som Solna stad behöver svara för så skulle kopplingen till hur bostadsbygge, infrastruktur och kommunalservice kommer påverka kommunens ekonomi kunna tydliggöras ytterligare.

Den obligatoriska redovisningen av sjukfrånvaro redovisas med uppdelning på lång- och korttidsfrånvaro, män och kvinnor samt ålder.

Staden har för 2017 en sjukfrånvaro på 6,8 procent, vilket är något högre än föregående år då samma siffra var 6 procent. Sjukfrånvaron har procentuellt sätt ökat mer hos män än kvinnor, skillnaden är dock marginell (+0,9 procentenheter för män, 0,8 procentenheter för kvinnor).

I tabellen nedan redovisas soliditeten för staden under åren 2011-2017.

Nyckeltal	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Soliditet	82 %	81 %	78 %	67 %	68 %	67 %	58,3 %
Soliditet inkl. pensionsskuld (inom linjen fr o m år 1998)	55 %	54 %	52 %	46 %	47 %	47 %	39,6 %

Gemensam förvaltningsberättelse

Förvaltningsberättelsen omfattar en beskrivning av den samlade kommunala verksamhetens organisation och särskilda upplysningar om ekonomi och verksamhet i koncernföretagen i enlighet med RKR 8.2. I avsnittet "Sammanställd redovisning och företagen" lämnas information om kommunkoncernen, stadens olika företag (samt deras juridiska form, stadens ägarandel, antal anställda och resultat efter finansnetto) samt nettokostnadsutvecklingen för koncernen. En bedömning av resultatet redovisas och kommenteras, såväl samlat för koncernen som separat för koncernbolagen.

Utöver ovanstående finns även information om kommunala entreprenader redovisar under rubriken *Verksamhetens kostnader* i avsnittet "Ekonomisk analys av utfall" samt i nämndernas beskrivningar. Det framgår bl.a. att köp av huvudverksamhet uppgår till 1 615,8 mnkr, dvs. 45,4 procent av de totala kostnaderna. Detta är en minskning med 1,3 procentenheter jämfört med föregående år vilket i sin tur främst beror på minskade kostnader inom socialnämndens verksamhetsområde. Den största delen av huvudverksamhet köps av omvårdnadsnämnden (674,7 mnkr) och barn- och utbildningsnämnden (606 mnkr). Bägge nämnder har sedan föregående år ökat köp av huvudverksamhet med 1,6 procent (omvårdnadsnämnden) respektive 7,2 procent (barn- och utbildningsnämnden).

Pensionsredovisning

I förvaltningsberättelsen redovisas upplysningar om pensionsmedel och pensionsförpliktelser i enlighet med RKR 7.1 som en del av uppföljningen av fullmäktiges föreskrifter om förvaltningen av pensionsmedel. Redovisningen sker i avsnittet "ekonomisk analys av utfall". Den del av pensionskostnaderna som enligt beslut i budget ska täckas av reserveringar i eget kapital uppgår under 2017 till 20 mnkr.

Andra förhållanden som har betydelse för styrning och uppföljning av verksamheten

Detta område avser information och analys rörande prestationer, kvalitet och mål. Förvaltningsberättelsen inleds med en beskrivning av stadens styrsystem, som innefattar att utgångspunkten är en sammanhållen målstyrning, där kommunfullmäktige anger inriktning och ekonomiska ramar för styrelse och nämnder. Förvaltningsberättelsen beskriver på ett tydligt och tillgängligt sätt hur stadens samlade verksamhet lyckats uppfylla de av kommunfullmäktige fastställda uppdrag och mål för ekonomi och verksamhet. Stadens arbete med intern kontroll beskrivs i ett eget avsnitt. Kommunstyrelsens bedömning efter genomförd analys är att internkontrollen bidrar till utveckling av rutiner, processer och kontrollmoment. I 2017 års uppföljning av internkontrollplanen märks inga stora avvikelser i de kontrollerade processerna.

Investeringsredovisning

Investeringsredovisningen överensstämmer med bokföringen och posterna är överförda till balansräkning och kassaflödesanalys. Jämförelse sker med budget 2017 samt bokslut 2016. Årets nettoinvesteringar exklusive exploateringsverksamheten uppgår till 333 mnkr, att jämföra med investeringsbudgeten på 352,3 mnkr. I årets budget ingår även ett tilläggsanslag för tillfälliga bostäder på 125 mnkr. Den positiva budgetavvikelsen på 19,3 mnkr beror främst på att 78,4 mnkr av kommunstyrelsens investeringsbudget på 140,4

mnr inte har förbrukats under året. Orsaken till detta är i sin tur främst att utfallet för tillfälliga bostäder är 71 mnr lägre än budgeterat och uppgår till 54 mnr.

En redovisning av investeringsvolym för respektive nämnd lämnas och större investeringar under året kommenteras. Majoriteten av investeringarna görs, precis som föregående år, inom tekniska nämnden (256,8 mnr, vilket innebär att budget överskrids med 59,4 mnr). Investeringsutgifterna för tekniska nämnden är högre än budgeterat för fyra av nämndens investeringsområden, ombyggnation av f.d Fridhemsskolan och upprustnings av Råsundagårdens förskola med utfall på 76,4 mnr och 52,3 mnr är vad som främst ligger bakom den negativa budgetavvikelsen.

Det presenteras vidare en flerårsredovisning av nettoinvesteringar för åren 2013-2017 där det framgår att investeringsvolymen under de senaste fem åren varierat mellan 147,1 och 333 mnr. Det framgår även att investeringsvolymen under 2013 och 2014 var kraftigt påverkad av nybyggnationen av Ulriksdalsskolan.

Särskild redovisning av under året slutförda projekt och analys av utfallet för dessa saknas i årsredovisningen. Löpande i samband med redovisning av nämndernas investeringsvolym kommenteras att projekt avslutats, dock framgår inte om samtliga slutförda projekt omnämns i avsnittet. I likhet med föregående års årsredovisningsgranskning bedöms detta vara ett utvecklingsområde till kommande år.

Driftredovisning

Nämndernas budgetavvikelse samt förändringen från avvikelsen i prognosen per sista augusti redovisas i tabellen nedan:

Tkr	Budget Netto 2017	Bokslut Intäkt 2017	Bokslut Kostnad 2017	Bokslut Netto 2017	Avvikelse Netto 2017	Bokslut Netto 2016
Kommunfullmäktige och kommunstyrelsen *	-146 803	86 530	-207 723	-121 193	25 610	-125 654
Revisionen	-2 722		-2 586	-2 586	136	-2 649
Byggnadsnämnden	-10 729	26 771	-36 782	-10 011	718	-9 584
Tekniska nämnden	-18 237	405 282	-423 968	-18 686	-449	-26 924
Affärsverksamheten	0	59 504	-59 504	0	0	0
Kultur- och fritidsnämnden	-153 803	25 784	-183 791	-158 007	-4 204	-151 967
Barn- och utbildningsnämnden	-1 249 411	1 125 930	-2 393 290	-1 266 360	-16 949	-1 190 857
Kompetensnämnden	-40 819	28 686	-63 739	-35 053	5 766	-35 084
Socialnämnden	-227 337	122 825	-347 989	-225 164	2 173	-190 619
Familjerättsnämnden	-3 635	4 724	-8 664	-3 940	-305	-4 165
Omvårdnadsnämnden	-880 267	219 252	-1 094 703	-875 451	4 816	-859 688
Miljö- och hälsoskyddsnämnden	-10 515	9 583	-19 428	-9 845	670	-10 361
Summa nämnder	-2 744 278	2 114 870	-4 841 166	-2 726 296	17 982	-2 607 551

Nämnderna redovisar sammantaget en positiv avvikelse mot budget med 17,9 mnr, vilket motsvarar en budgetavvikelse om 0,7 procent. Motsvarande siffror för föregående år var 34,6 mnr eller 1,3 procent. Underskott gentemot budget uppvisas av barn – och utbildningsnämnden (-16,9 mnr), kultur- och fritidsnämnden (-4,2 mnr), tekniska nämnden (-0,449 mnr) samt familjerättsnämnden (- 0,3 mnr). Överskott uppvisas för kommunstyrelse (25,6 mnr), kompetensnämnden (5,7 mnr), omvårdnadsnämnden (4,8 mnr),

socialnämnden (2,1 mnkr), byggnadsnämnden (0,7 mnkr), samt Miljö- och hälsoskyddsnämnden (0,67 mnkr).

Barn- och utbildningsnämndens underskott beror både på högre intäkter och högre kostnader jämfört med budget. De högre intäkterna avser statsbidrag från migrationsverket och skolverket, ökade intäkter från elever från andra kommuner samt ökade föräldraavgifter. De högre kostnaderna beror bland annat på att antal elever inom grund och gymnasieskola har ökat samt högre löner. Kultur- och fritidsnämnden underskott förklaras av lägre intäkter och högre kostnader jämfört med budget. Tekniska nämndens avvikelse består bland annat av högre kostnader för elförbrukning och ökade inhyringskostnader medan orsaken till familjerättsnämndens underskott är högre kostnader för tolk och kompetensutveckling.

Kommunstyrelsen och kommunfullmäktiges positiva avvikelse förklaras främst av att stadens medelreserv om 15 mnkr inte tagits i anspråk under året samt att statsbidrag från Migrationsverket för tidigare år har intäktförts 2017. Färre utförda timmar jämfört med budget och något färre kunder förklarar bland annat omvårdnadsnämnden överskott. Socialnämnden positiva avvikelse beror främst på att kostnaderna för ekonomiskt bistånd är lägre än budget. Högre intäkter för bygglovsavgifter förklaras främst byggnadsnämndens överskott medan förklaringen till miljö och hälsoskyddsnämndens överskott främst förklaras av lägre kostnader i form av lägre personalkostnader.

Balanskravsresultat

Nedan presenteras stadens uppställning av balanskravsberäkningen:

Årets resultat	-371,3 mnkr
Årets balanskravsresultat (enligt god sed)	- 371,3 mnkr
<hr/>	
<i>Justeringar (ej god sed)</i>	
Reserverat eget kapital, synnerliga skäl	33,0 mnkr
Tunnelbaneåtaganden, synnerliga skäl	649,2 mnkr
Årets balanskravsresultat och synnerliga skäl	310,9 mnkr

Årets balanskravsresultat, tillika årets resultat, uppgår till -371,3 mnkr. Motsvarande framgår även av årsredovisningen. Staden väljer konsekvent i årsredovisningen att hänvisa till *Årets balanskravsresultat och synnerliga skäl*, vilket uppgår till 310,9 mnkr. Detta är det resultatmått som staden styr på.

Vi anser att de synnerliga skäl som anförs är rimliga och därmed finns inget behov av att reglera årets negativa resultat.

Utvärdering av ekonomisk ställning

Enligt kommunala redovisningslagen 4:5 skall förvaltningsberättelsen innehålla en utvärdering av kommunens ekonomiska ställning.

I avsnittet *Ekonomisk analys av utfall* redogörs för årets resultat och stadens ekonomiska ställning. Avsnittet har en tydlig struktur och analysen av stadens resultat och utveckling-

en av väsentliga poster är utförlig. Ett flertal nyckeltal redovisas, och nyckeltalens utveckling redovisas i såväl tabellform som diagramform.

3.1.2. *Revisionell bedömning*

Vi bedömer att årsredovisningen allt väsentligt redogör för utfallet av verksamheten, verksamhetens finansiering och den ekonomiska ställningen.

3.2. *God ekonomisk hushållning*

Utgångspunkten i Solna stads styrsystem är en sammanhållen målstyrning, där kommunfullmäktige anger övergripande målområden, finansiella mål, nämndmål, verksamhetsanknutna uppdrag och ekonomiska ramar för styrelse och nämnder. Det sker i Solna stads verksamhetsplan och budget som är stadens främsta styrdokument. De övergripande målområdena är uttryck för Solna stads prioriteringar och strategiska ställningstaganden.

I Solna stads verksamhetsplan och budget 2017 finns fyra övergripande målområden, tre finansiella mål, 40 nämndmål och 20 uppdrag, som alla är stadsövergripande. De fyra övergripande målområdena är följande:

- Solna stads verksamheter ska hålla god kvalitet och hushålla med stadens resurser.
- Solna stad ska vara en stad som kännetecknas av mångfald, kreativitet och upplevelser.
- Solna ska vara en attraktiv och trygg stad att leva och verka i.
- Solna ska växa ihop och utvecklas på ett ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbart sätt.

3.2.1. *Iakttagelser*

Finansiella mål

I årsredovisningen görs en avstämning mot kommunens finansiella mål för god ekonomisk hushållning som fastställts i budget 2017:

Effektmål	Målnivå enligt budget samt utfall	KS bedömning
Solnas kommunala skattesats ska bibehållas på nuvarande nivå	Målnivå: 17,12 per skattekrone Utfall: 17,12 per skattekrone	KS gör bedömningen att finansiella målet är uppfyllt
Solna stads resultat enligt balanskravet ska år 2017 minst uppgå till 85 mnkr.	Målnivå: 85 mnkr Utfall: 310,9 mnkr	KS gör bedömningen att effektmålet är uppfyllt
Solna stads nettoinvesteringar ska inte överstiga 1100 mnkr över en rullande femårsperiod.	Målnivå: 1100 mnkr över rullande femårsperiod Utfall: 1051,0 mnkr under åren 2013-2017	KS gör bedömningen att effektmålet är uppfyllt

Av redovisningen framgår att samtliga mål uppfylls.

Mål för verksamheten

I årsredovisningen görs en avstämning mot kommunens verksamhetsmål för god ekonomisk hushållning som fastställts i budget 2017. Det framgår att samtliga av de fyra övergripande målområdena är uppfyllda.

Av de 40 nämndmål som beslutades i verksamhetsplan och budget för 2017 bedöms 25 som uppfyllda, resterande 15 bedöms som uppfyllda till stor del eller delvis. Av de 20 uppdragen är 19 slutförda och ett pågick under 2017 och kommer att fortsätta under 2018.

3.2.2. Revisionell bedömning

Vi bedömer att årets resultat är förenligt med fullmäktiges mål för god ekonomisk hushållning i det finansiella perspektivet. De finansiella målen för 2017 är uppfyllda.

Vi bedömer, utifrån årsredovisningens återrapportering, att verksamhetens utfall är förenligt med fullmäktiges övergripande mål för verksamheten.

Styrelsen lämnar en sammanfattande bedömning för den samlade målluppfyllelsen avseende verksamhetsmålen för god ekonomisk hushållning.

3.3. Rättvisande räkenskaper

3.3.1. Iakttagelser

Resultaträkning

Resultaträkningen är uppställd enligt KRL 5.1 och omfattar tillräckliga noter.

Resultaträkningen redovisar i allt väsentligt samtliga kommunens intäkter och kostnader för året samt hur det egna kapitalet har förändrats under räkenskapsåret. Jämförelse med föregående år lämnas för varje delpost.

Resultaträkning (mnkr*)	Utfall 2017	Utfall 2016
Verksamhetens intäkter	894,1	954,3
<i>Jämförelsestörande intäkter</i>	<i>100,4</i>	<i>11,5</i>
Verksamhetens kostnader	-3 562,8	-3 520,3
<i>Jämförelsestörande kostnader</i>	<i>-13,0</i>	<i>-22,4</i>
Avskrivningar	-118,3	-98,4
Nedskrivningar		-490,6
Verksamhetens nettokostnader	-2 699,6	-3 165,7
Skatteintäkter	3 563,3	3 368,2
Generella statsbidrag och utjämning	-611,9	-568,9

Finansiella intäkter	71,7	225,3
Finansiella kostnader	-45,7	-13,0
Resultat före extraordinära poster	227,9	-154,2
<i>Extraordinära intäkter</i>	5,0	61,3
<i>Extraordinära kostnader</i>	-654,2	0
Årets resultat	-371,3	-92,9

* Beloppen i tabellen är avrundade och summerar därför inte exakt.

Verksamhetens intäkter/jämförelsestörande intäkter

Verksamhetens nettokostnader (exklusive jämförelsestörande poster och nedskrivningar) samt generella statsbidrag och utjämning har ökat med 165,6 mnkr, dvs. 5,1 procent jämfört med föregående år (4,9 % år 2016). Nettokostnaderna har ökat bl.a. beroende på att verksamhetens intäkter har minskat med 60,2 mnkr (6,3 %). Orsaken till detta är att utfallet för erhållna bidrag är betydligt lägre än föregående år.

Under den senaste 10-årsperioden har skatteintäkterna i växande grad varit högre än nettokostnaderna samt generella statsbidrag och utjämning. Skatteintäkterna har därmed kunnat finansiera den löpande verksamheten samtliga år sedan 2010, förutom för 2012.

Vi gör bedömningen att förändringen mellan åren kommenteras tydligt i förvaltningsberättelsen samt att upplysningar kring jämförelsestörande intäkter lämnas i enlighet med RKR 3.1.

Verksamhetens kostnader/jämförelsestörande kostnader

Verksamhetens kostnader har ökat med 42,6 mnkr (1,2 %). Ökningen har hållits tillbaka genom att utfallen för främst köp av huvudverksamhet och lämnade bidrag har minskat jämfört med föregående år. Nettokostnaderna för generella statsbidrag och utjämning har sammantaget ökat med 43,0 mnkr (7,5 %).

Verksamhetens externa kostnader uppgår sammanlagt till 3 562,8 mnkr. Av årets utfall avser 45,4 procent köp av huvudverksamhet, dvs. sådan verksamhet som staden har ett huvudansvar för att den erbjuds kommuninvånarna. Andelen har minskat med 1,3 procentenheter jämfört med föregående år. Personalkostnadernas andel av de totala kostnaderna har däremot ökat med 1,5 procentenheter till 37,3 procent. Andelen köp av konsulttjänster och inhyrd personal har minskat marginellt med 0,1 procentenheter till 1,9 procent. Lämnade bidrag, lokal- och markhyror samt övriga verksamhetskostnader står för resterande 15,4 procent av kostnaderna.

Vi gör bedömningen att förändringen mellan åren kommenteras tydligt i förvaltningsberättelsen samt att upplysningar kring jämförelsestörande kostnader lämnas i enlighet med RKR 3.1.

Avskrivning/nedskrivning

Avskrivningarna har ökat med 19,9 mnkr (20,2 %) som en följd av den höga investeringsvolymen. Staden har inte skrivit ned värdet på någon tillgång under 2017, vilket är en stor skillnad jämfört med 2016 då nedskrivningarna uppgick till 490,6 mnkr i samband med stadens överlåtelse av Arenabolaget i Solna KB och Sweden Arena Management KB.

Skatteintäkter

Under 2017 ökade stadens skatteintäkter med 195,1 mnkr (5,8 %). Bidragande orsak till detta är att sysselsättningen och skatteunderlaget har fortsatt att växa i relativt snabb takt. Därtill kommer befolkningstillväxten i Solna.

Skillnaden mellan uppbokad skatt för 2016 och slutlig skatt uppgår till 4,1 mnkr och påverkar resultatet positivt. De preliminära skatteintäkterna för 2017 är enligt SKL:s prognos var för höga och en negativ slutavräkning för årets skatteintäkter har bokförts med 15,9 mnkr. Slutlig avräkning sker i januari 2019.

Staden tillämpar RKR:s rekommendation 4.2 avseende periodisering av skatteintäkter och har använt decemberprognosen (Cirkulär 17:68), vilket även framgår av redovisningsprinciperna.

Generella statsbidrag och utjämning

Stadens skatteintäkter, generella statsbidrag och utjämning har ökat 152,1 mnkr jämfört med föregående år och uppgår till 2 951,4 mnkr. Skatteintäkterna har ökat med 195,1 mnkr, vilket innebär en ökning med 5,8 procent. Nettokostnaderna för generella statsbidrag och utjämning har ökat med 43,0 mnkr till 611,9 mnkr.

Finansiella intäkter

De finansiella intäkterna uppgår till 71,7 mnkr, jämfört med 225,3 mnkr år 2016. I medelsförvaltningen, dvs. långsiktig kapitalförvaltning samt likviditetsförvaltning, har ett resultat på 54,0 mnkr realiserats under året. Det realiserade resultatet i medelsförvaltningen består av räntor, utdelningar, realisationsvinster/förluster, som uppstår vid omsättningen av värdepapper i ränteförvaltningen och aktieförvaltningen samt fondrabatter. Under 2017 uppgick realisationsvinsterna till 14,5 mnkr, jämfört med 164,3 mnkr år 2016.

Finansiella kostnader

De finansiella kostnaderna på 45,7 mnkr, vilket är 32,7 mnkr högre än föregående år. År 2017 ingår en finansiell kostnad på 34,3 mnkr hänförlig till indexuppräkningskostnader för stadens medfinansiering av tunnelbanan till Arenastaden och Hagalund, motsvarande siffra var 8,2 mnkr för 2016. Av de finansiella kostnaderna utgörs 2,5 mnkr av förluster som uppstått vid omsättningen av värdepapper i medelsförvaltningen, där motsvarande siffra var 2,1 mnkr 2016. Den finansiella kostnaden för stadens pensionsavsättning är 6,8 mnkr, vilket är 5,0 mnkr högre än föregående år.

Extraordinära poster

Extraordinära intäkter om 5,0 mnkr består av träffade avtal gällande bidrag till medfinansiering till tunnelbanan med fastighetsägarna till fastigheterna Motorn 10 samt Signalen 3.

Årets extraordinära kostnader uppgår till 654,2 mnkr, där åtagandet att medfinansiera en utbyggnad av tunnelbanestation i Hagalund enligt avtal Sverigeförhandlingen belastar resultatet med 647,2 mnkr. Det nominella beloppet är 650,0 mnkr och 2,8 mnkr togs kostnadsmissigt som en del av lokaliseringsutredningen innan avtalet om Sverigeförhandlingen undertecknats. 6,8 mnkr avser fördyring inom ram gällande medfinansiering av tunnelbanan enligt Stockholmsförhandlingen.

Noteringar gjorda under granskningen av resultaträkning

I granskningen av balansräkningen har vi noterat ett antal resultatpåverkande avvikelser, se noteringar under avsnittet nedan.

Balansräkning

Bilagor och specifikationer finns i tillräcklig omfattning.

Balansräkning (mnkr*)	2016	2017	Förändring
Immateriella anläggningstillgångar	20,2	26,3	6,1
Materiella anläggningstillgångar	2 266,2	2 501,8	235,6
Finansiella anläggningstillgångar	1 359,2	1 275,8	-83,4
Summa anläggningstillgångar	3 645,6	3 804,0	158,3
Exploateringsfastigheter	5,6	5,6	0,0
Fordringar mm.	446,6	462,8	16,2
Kortfristiga placeringar	1 468,4	1 481,0	12,6
Kassa och bank	551,3	615,2	63,9
Summa omsättningstillgångar	2 471,8	2 564,6	92,8
SUMMA TILLGÅNGAR	6 117,4	6 368,6	251,2
Eget kapital	4 082,9	3 711,6	-371,3
Varav årets resultat	-92,9	-371,3	-278,4
Varav övrigt eget kapital	397,7	414,8	17,1
Avsättningar för pensioner	327,9	347,4	19,5
Andra avsättningar	541,8	988,7	446,9
Summa avsättningar	869,7	1 331,0	461,3
Långfristiga skulder	490,4	553,7	63,3
Kortfristiga skulder	674,4	772,2	97,8
Summa skulder	1 164,8	1 325,9	161,1
SUMMA EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER	6 117,4	6 368,6	251,2
Borgens- och ansvarsförbindelser	2 581,4	2 389,3	-192,1

* Beloppen i tabellen är avrundade och summerar därför inte exakt.

Anläggningstillgångar

De materiella anläggningstillgångarna har ökat med 235,6 mnkr under året och uppgår till 2 501,8 mnkr. Förändringen förklaras av årets investeringar och avskrivningar. Stadens nettoinvesteringar exklusive exploateringsverksamheten, dvs. årets investeringar i immateriella och materiella anläggningstillgångar efter avdrag för investeringsbidrag, har ökat med 56,0 mnkr jämfört med 2016. Stadens nettoinvesteringar uppgår till 333,0 mnkr.

Stadens finansiella anläggningstillgångar har minskat med 83,4 mnkr, vilket förklaras av en omklassificering till kortfristig fordran.

Omsättningstillgångar

Omsättningstillgångarna har ökat med 92,8 mnkr jämfört med föregående år och uppgår till 2 564,6 mnkr. Förändringen beror främst på ökningen av likvida medel (kassa/bank) men även av den omklassificeringen som gjorts till kort fordran (se notering anläggningstillgångar).

Eget kapital

Det egna kapitalet uppgår till 3 711,6 mnkr och har sedan föregående år minskat med årets resultat, dvs. -371,3 mnkr. I tilläggsupplysning (efter noterna) redovisas återstående öronmärkta medel från reservation för omstrukturering och pensioner. Sammantaget är 414,8 mnkr av det egna kapitalet reserverat för huvudsakligen omstrukturering, medfinansiering, stadens utbyggnad och pensioner.

Avsättningar

Stadens pensionsåtagande inklusive avsättning för särskild löneskatt i balansräkningen uppgår till 1 331,0 mnkr. Åtagandena har ökat under året med 461,3 mnkr.

Övriga avsättningar har ökat med 446,9 mnkr, vilket till största del förklaras av att årets avsättningar uppgick till 590,3 mnkr (jämfört med 8,3 mnkr föregående år). Ökningen av årets avsättningar beror främst på aktivering av förpliktelse avseende medfinansiering av tunnelbana Hagalund (573,6 mnkr).

Skulder

De långfristiga skulderna uppgår till 1 325,9 mnkr. Ökningen sedan föregående år (161,1 mnkr) förklaras av aktivering av gatukostnadsersättningar och förutbetalda intäkter för diverse exploateringsprojekt. Dessa intäkter har klassificerats som långfristig skuld i enlighet med RKR:s rekommendation nr 18. Av noten framgår att gatukostnadsersättningar över 3 mnkr periodiseras linjärt under samma nyttjandetid som motsvarande tillgång. Aktivering sker när byggnation i området är färdigställd. Förutbetalda intäkter som regleras nästkommande år redovisas bland kortfristiga skulder.

De kortfristiga skulderna har ökat med 97,8 mnkr och uppgår till 772,2 mnkr. Interimsposter och leverantörsskulder utgör en stor del av de kortfristiga skulderna. Kortfristiga skulder avseende betalplan tunnelbana har ökat med 145,7 mnkr jämfört med föregående år och uppgår till 208,0 mnkr.

Ansvars- och borgensförbindelser

Stadens ansvars- och borgensförbindelser uppgick vid årsskiftet till 2 389,3 mnkr och har minskat med 192,1 mnkr jmf med föregående år.

Pensionsförpliktelser avseende pensioner intjänade före 1998 har minskat med 25,4 mnkr och övriga ansvars- och borgensförbindelser med 166,7 mnkr.

Övriga noteringar gjorda under granskningen av balansräkningen

- Liksom vid tidigare granskningar noterar vi att staden inte har delat in äldre anläggningar i komponenter och enligt uppgift kommer det heller inte att göras, detta eftersom staden bedömer att det endast finns en (1) betydande komponent i de äldre anläggningarna. Staden har däremot börjat komponentaktivera underhåll och mot bakgrund att de befintliga anläggningarna inte komponentindelats ställer vi oss frågande till hur staden säkerställer att de utbytta komponenterna inte har något restvärde. Utifrån ovanstående gör vi bedömningen att staden avviker från god redovisningssed som den kommer till uttryck i RKR 11.4 Materiella anläggningstillgångar. Vi har utifrån erhållna underlag från staden översiktligt beräknat effekten av avvikelsen och kan konstatera att vår bedömning av räkenskaperna i årsredovisningen inte påverkas av hanteringen. Det rör sig dock fortfarande om en avvikelse från god redovisningssed och därför kommer detta att kommenteras även framgent. Avvikelsen kommenteras i årsredovisningen under avsnitt redovisningsprinciper.
- De flyktingbidrag som felaktigt balanserades 2016 har resultatförts under 2017. Detta innebär att 20,4 mnkr i intäkter har resultatförts i år som tillhör 2016.
- På tillgångssidan finns en uppbokning avseende fordran på renhållningskollektivet. Enligt god redovisningssed ska motsvarande underskott resultatföras.

De noterade felen ovan bedöms dock sammantaget inte vara materiella¹ varför räkenskaperna i allt väsentligt bedöms vara rättvisande. Däremot strider hanteringen mot god redovisningssed.

Kassaflödesanalys

Vi har granskat att posterna i kassaflödesanalysen stämmer överens med balans- och resultaträkningen i tillämpliga delar. Kassaflödesanalysen är uppställd enligt RKR 16.2 och i vår mening finns noter i tillräcklig omfattning. Vidare har vi kontrollerat att uppgifterna i kassaflödesanalysen verkar rimliga med hänsyn till vad som är känt om kommunen och vad som i övrigt framkommer i årsredovisningen.

Sammanställda räkenskaper

Granskningen har gjorts av kommunens upprättade koncernark. Vi har kontrollerat att bolagens balans- och resultaträkningar har lagts in korrekt. Utöver detta har vi kontrollerat att kommunens resultat lagts in korrekt och att alla nödvändiga elimineringar gjorts. Vi har inte kunnat ta del av ursprungliga förvärvsanalyser men gör bedömningen att förvärvselimineringen ser rimlig ut. Det synes inte vara några koncernmässiga övervärden eller liknande i kommunens sammanställda redovisning.

Årets resultat uppgår till -233,0 mnkr. Resultatförsämringen förklaras huvudsakligen av ett försämrat resultat för staden.

¹ Felen uppgår sammantaget, i relation till kommunens omsättning, inte till ett väsentligt belopp vid bedömning av om räkenskaperna är rättvisande
Mars 2018
Solna stads förtroendevalda revisorer
PwC

Tilläggsupplysningar och redovisningsprinciper

Staden gör avviker från god redovisningssed gällande nedan. Upplysning kring avstegen lämnas under avsnittet redovisningsprinciper i årsredovisningen:

- Investeringsbidrag och gatukostnadsersättningar under 3 mnkr som nettoredovisas i investeringsredovisningen.
- Staden har gjort praktiska överväganden om det ger väsentlig nytta att även komponentindela gamla anläggningar och bedömningen är att det i allt väsentligt inte medför någon resultatskillnad. Det framkommer även att det inte är ekonomiskt försvarbart att utreda status på övriga äldre anläggningar.
- Staden avviker från del av RKR 11.4 vad gäller redovisning av anskaffningsvärde för en materiell anläggningstillgång, som förvärvats genom byte av icke-monetär tillgång, gåva eller annan överlåtelse utan symboliska vederlag.

När det gäller tilläggsupplysningar har inga avvikelser noterats.

3.3.2. Revisionell bedömning

Vi bedömer att räkenskaperna i allt väsentligt är rättvisande. De fel som noterats bedöms inte som materiella och påverkar därför inte vår bedömning av räkenskaperna för år 2017.

Årsredovisningen är i huvudsak upprättad enligt god redovisningssed.

2018-03-27

Anders Hägg
Uppdragsledare

Sofia Nylund
Projektledare